

◇ فصلنامه علمی پژوهشی زن و فرهنگ

سال دوم. شماره پنجم. پائیز ۱۳۸۹

صفحات: ۶۹-۶۱

تاریخ وصول: ۱۳۸۹/۱۲/۵ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۳/۹

بررسی موانع مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای تولیدی زراعی

سیده سمیه موسوی*

احمدرضا عمانی**

محمد صادق اللهیاری***

چکیده

هدف تحقیق حاضر بررسی موانع مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای تولیدی زراعی می‌شود. تعداد نمونه آماری ۲۸۸ نفر می‌باشد که به صورت در دسترس انتخاب شد. همچنین این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی و به روش توصیفی بوده و بر اساس نتایج به دست آمده زنان روستایی از بعد ویژگی‌های اجتماعی (مشارکت اجتماعی و منزلت اجتماعی) در سطح متوسطی قرار دارند. در عین حال با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی، عامل‌های مؤثر بر عدم مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای تولیدی زراعی مشخص گردید. مقدار آزمون بارتلت ۳۸۴۸/۸۷۶ و آزمون $KMO=۰/۰۹$ نشان داد که داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب است و بر اساس نتایج حاصل مشخص شد که پنج عامل به طور کلی ۵۱/۵۱۱ درصد از موانع و مشکلات زنان روستایی که باعث عدم مشارکت آنان در فعالیتهای تولیدی زراعی می‌شود را بیان می‌نماید. عامل‌ها به ترتیب شامل ساختار اجتماعی، ساختار فرهنگی، موانع اقتصادی، موانع آموزشی و ساختار اراضی زراعی می‌باشند.

کلید واژگان: زنان روستایی، موانع فرهنگی، موانع اجتماعی، تولیدی زراعی

* دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر، دانشجوی کارشناسی ارشد رشته مدیریت کشاورزی (نویسنده مسئول)

** استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شوشتر، گروه کشاورزی، ایران

*** استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد رشت، گروه کشاورزی، ایران

مقدمه

زنان در گستره جهانی نقش عمده‌ای در فعالیتهای اقتصادی دارند، اما فعالیت اقتصادی آنان در کشورهای در حال توسعه و از همه مهم‌تر در نواحی روستایی این جوامع شکل متفاوتی دارد. این فعالیت‌ها عمدتاً سنتی است، در داخل خانه انجام می‌شود، جنبه تولیدی دارد و در افزایش درآمد خانوار تأثیر بسزایی دارد. با این حال زنان روستایی نامرئی‌ترین مشارکت‌کنندگان در فرآیند اقتصادی جامعه و خانواده است و عدم توجه به توانایی این بخش از جامعه نتایج زیان‌باری را به دنبال خواهد داشت (نوری و علی محمدی، ۱۳۸۸). در دنیای کنونی، با توجه به ساختار نظام‌های بهره‌برداری کشاورزی و تسلط بهره‌برداری خانوادگی که بخش عمده نیروی کار آن را زنان تشکیل می‌دهند، دستیابی به اهداف توسعه بدون در نظر گرفتن قشر زنان امکان‌پذیر نیست؛ چرا که در مناطق روستایی، زنان در تولید محصولات کشاورزی از نقشی عمده برخوردارند. دگرگون‌سازی نظام موجود به نفع نظامی پایدار که تغییر گسترده اقتصادی، زیستی و اجتماعی را در دستور کار قرار می‌دهد، تنها در سایه مشارکت تمامی افراد جامعه، عملی می‌شود. از این رو، هرگز نمی‌توان نیمی از جمعیت کشور، آن هم نیمی از توانمندی‌های بی‌پایان، یعنی زنان را نادیده انگاشت. در ارتباط با نقش زنان در توسعه ایران دو گروه صاحب نظر وجود دارد. گروهی معتقدند که زنان از طریق ایفای نقش واسطه‌ای و پنهان، با فراهم آوردن اوضاع و شرایط مطلوب برای کار مردان و سایر اعضای خانواده، نقش مهمی در تعالی جامعه دارند؛ در حالی که گروه دیگر بیشتر به نقش مستقیم زنان در عرصه اجتماع توجه دارند و با استفاده از آمار و ارقام تأکید می‌کنند که سهم زنان در فعالیتهای اجتماعی ناچیز است و باید متحول شود، این گروه با عنایت به این موضوع که زنان نیمی از جمعیت هستند، بر این عقیده هستند که استفاده نکردن از نیروی کار آنان، موجب کندی رشد جامعه می‌شود. بنابراین باید شرایطی را فراهم آورد تا زنان بتوانند هر چه بیشتر به ایفای نقش‌های اجتماعی خود بپردازند (شادی طلب، ۱۳۷۸). به دلیل محدودیت‌هایی که در زمینه حضور فیزیکی زنان در عرصه‌های مختلف کاری به خصوص کارهای خشن و سنگین وجود دارد، در بحث مشارکت اجتماعی این قشر از جامعه بهتر می‌توان به توسعه اندیشید. دیگر آن که مسئله مشارکت اجتماعی زنان از این جهت مهم و قابل بحث است که دیگر زمان آن گذشته است که عده‌ای تصمیم بگیرند و عده‌ای به این تصمیمات تأسف بخورند. بنابراین زنان می‌توانند جدای از مسئله اشتغال، با مشارکت اجتماعی در تصمیم‌گیری‌ها و جهت‌گیری‌های کشور تأثیرگذار باشند. مضافاً این که افزایش مشارکت اجتماعی می‌تواند افزایش اشتغال را نیز به دنبال آورد (نوری خواه، بی تا).

گسترش مشارکت مردمی به فرهنگ مشارکتی نیازمند است، یکی از مشکلات اصلی کشورهای جهان سوم نهادینه کردن فرهنگ مشارکت است، نخستین دلیل نهادی نشدن فرهنگ مشارکت ساختار جامعه است که در راه ظهور فرهنگ مشارکت مانع ایجاد کرده است و دلیل دوم وجود سنت‌ها و هنجارهای سنتی موجود و حاکم بر جامعه است (عمانی، ۱۳۸۷). این نکته با نتایج تحقیقات پورعربی (۱۳۷۶) و مانجو^۱ (۲۰۰۸) همخوانی دارد. آنها نیز در پژوهش خود به این نکته اشاره می‌کنند

۱. Manju

که موانع اجتماعی و فرهنگی مهمترین عوامل بر مشارکت زنان روستائی در فعالیت های تولیدی زراعی هستند. اگر فرهنگ جامعه با زنان به شیوه های نابرابر رفتار نماید یعنی در مقایسه با مردان آنان را با ویژگی های ضعیف یا منفی توصیف کند یا اگر امکان دستیابی به فرصت و منابع ارزشمند اجتماعی را به دلیل زن بودن برای آنها محدود سازد، در این صورت به تدریج این مولفه ها جزئی از خود پنداره هویت زنان می شود و به این ترتیب ادراک منفی یا ضعیف از خود، عزت نفس پایین و ارزیابی ضعیف از توانمندی های خود احتمال شکل گیری ساختار روانی و شخصیتی مساعد کار را کاهش می دهد (جوهری و قضایی، ۱۳۸۶). فخرائی (۱۳۷۶) و میسرا^۱ (۱۹۹۴) نیز در پژوهش خود از این نکته حمایت می کنند و مسائل فرهنگی را بسیار تأثیر گذار و سدی بر سر راه مشارکت زنان در صحنه های مختلف جامعه می دانند.

جامعه شناسان، متخصصان و محققان حوزه زنان راهکارهای متعددی برای رفع مشکلات فرهنگی زنان ارائه کرده اند از جمله ایجاد زمینه فرهنگی مناسب به نحوی که توانایی های زنان در مشاغل مدیریتی به منصفه بروز و ظهور برسد و مبارزه فرهنگی همه جانبه با این طرز تفکر که به بهانه حفظ حریم زنانه، زنان از عرصه اشتغال و مشارکت در سطوح عالی محروم می شوند (بختیاری و دانشور حسینی، ۱۳۷۸). و تغییر نگرش سنتی خانواده ها نسبت به دختران از طریق آموزش های مداوم خانواده ها برای ایجاد نگاه برابر میان دختر و پسر و احاله نقش ها و کردارهای تساوی طلبانه میان کودکان دختر و پسر (خلیلی، ۱۳۸۶). هم چنین در خصوص رفع بی سوادی زنان و افزایش آگاهی اجتماعی و سیاسی آنان تمهیداتی اندیشیده شود و از طرفی کتاب های درسی به ویژه در دوره ابتدایی به گونه ای طراحی شود که نگرش افراد اعم از زن و مرد از همان سنین کودکی در خصوص مشارکت اجتماعی تقویت شود (تولایی، ۱۳۸۰).

روش تحقیق

از دیدگاه طبقه بندی تحقیقات بر مبنای هدف، تحقیق حاضر از نوع تحقیقات نظری - کاربردی است و از لحاظ روش تحقیق، توصیفی - همبستگی و تحلیلی از نوع علی - ارتباطی می باشد. به این دلیل علی ارتباطی است که به تحلیل رابطه بین متغیرهای مستقل و نقش آن بر روی متغیر وابسته پرداخته می شود. برای انجام تحقیق از طریق مطالعه کتابخانه ای و روش های میدانی، جمع آوری اطلاعات صورت گرفت.

جامعه آماری و روش نمونه گیری

جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه زنان و دخترانی است که از سن ۱۵ سال به بالا در روستاهای شهرستان شوشتر ساکن هستند و در مراحل مختلف از کاشت تا برداشت محصول سیب زمینی نقش عمده دارند. در این تحقیق شهرستان شوشتر به عنوان منطقه مورد پژوهش انتخاب گردید. بر اساس

۱. Mishra

سرشماری نفوس و مسکن توسط مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، شهرستان شوستر دارای ۲ بخش، ۶ دهستان و ۱۹۶ روستای دارای سکنه می باشد زنان سیب زمینی کار این شهرستان با جمعیت ۱۱۵۰ نفر، به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده اند. با استفاده از جدول ارائه شده توسط کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، تعداد نمونه ها با توجه به جامعه آماری، ۲۸۸ نفر، برآورد گردیده است که به صورت روش در دسترس آزمودنیها انتخاب شدند.

یافته های پژوهش

ابتدا ویژگی های اجتماعی زنان روستایی سیب زمینی کار توصیف و سپس به ارائه آمار استنباطی پرداخته می شود:

به منظور سنجش منزلت اجتماعی زنان سیب زمینی کار ۶ گویه طراحی گردید (جدول ۱) و همچنین به جهت سنجش مشارکت اجتماعی زنان سیب زمینی کار ۵ گویه دیگر طراحی شد (جدول ۲) و از زنان سیب زمینی کار خواسته شد که به آن ها پاسخ دهند.

جدول (۱) توزیع فراوانی زنان سیب زمینی کار مورد مطالعه بر حسب پاسخ به گویه های منزلت اجتماعی در زمینه مشارکت

ردیف	ضریب پراکنندگی	انحراف معیار	میانگین رتبه ای	بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد		گویه ها (منزلت اجتماعی)
				درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳	۰/۴۷۴	۱/۳۶۱۸۱	۲/۸۷۱۵	۱۶/۰	۴۶	۳۴/۷	۱۰۰	۱۲/۵	۳۶	۱۹/۸	۵۷	۲۷/۱	۷۸	تا چه حد دیگران برای رفع مشکلات اجتماعی به شما مراجعه می کنند؟
۶	۰/۴۳۱	۱/۲۰۹۳۱	۲/۸۰۲۱	۱۰/۴	۳۰	۴۰/۶	۱۱۷	۲۰/۱	۵۸	۱۶/۰	۴۶	۱۲/۸	۳۷	تا چه حد دیگران برای رفع مشکلات فنی به شما مراجعه می کنند؟
۴	۰/۴۵۸	۱/۰۹۹۳۷	۲/۳۹۵۸	۲۱/۵	۶۲	۴۲/۰	۱۲۱	۱۳/۹	۴۰	۲۰/۵	۵۹	۲/۱	۶	تا چه حد دیگران به شما اعتماد دارند؟
۲	۰/۵۰۵	۱/۳۶۸۵۱	۲/۷۰۸۳	۲۰/۸	۶۰	۳۵/۱	۱۰۱	۱۱/۱	۳۲	۱۸/۴	۵۳	۱۴/۶	۴۲	تا چه حد در مدیریت مزرعه آزادی و اختیار دارید؟
۱	۰/۷۴۸	۱/۹۰۱۹۹	۲/۵۴۱۷	۶/۶	۱۹	۵۰/۷	۱۴۶	۲۸/۱	۸۱۱	۱۱/۱	۳۲	۳/۵	۱۰	تا چه حد از شما در مراسم و مجالس قومی دعوت به عمل می آید؟
۵	۰/۴۴۱	۱/۱۷۵۱۳	۲/۶۶۳۲	۳/۸	۱۱	۱۹/۱	۵۵	۱۱/۱	۳۲	۳۸/۹	۱۱۲	۱۷/۰	۴۹	تا چه حد جنسیت شما زن بودن در کار کشاورزی مانع ایجاد می کند؟

**جدول (۲) توزیع فراوانی زنان سبب زمینی کار مورد مطالعه
بر حسب پاسخ به گویه‌های مشارکت اجتماعی در زمینه مشارکت**

ردیف (ز)	ضریب پراکندگی	انحراف معیار	میلگین رتبه‌ای	بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد		گویه‌ها (مشارکت اجتماعی)
				درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲	۰/۴۰۳	۱/۰۲۱۸۱	۲/۵۳۴۷	۱۴/۶	۴۲	۳۸/۹	۱۱۲	۲۸/۵	۸۲	۱۴/۶	۴۲	۳/۵	۱۰	میزان مشارکت در مراحل مختلف تولید محصول
۳	۰/۴۵۵	۱/۰۷۶۷۱	۲/۳۶۴۶	۱۸/۸	۵۴	۴۹/۰	۱۴۱	۱۳/۹	۴۰	۱۳/۹	۴۰	۴/۵	۱۳	عضویت در تعاونی روستایی
۵	۰/۴۶۵	۱/۲۶۸۴۶	۲/۷۲۲۲	۱۶/۷	۴۸	۳۶/۵	۱۰۵	۱۶/۳	۴۷	۱۹/۱	۵۵	۱۱/۵	۳۳	عضویت در تشکل‌های محلی
۱	۰/۳۵۹	۱/۰۷۰۴۰	۲/۹۷۵۷	۵/۹	۱۷	۳۳/۰	۹۵	۲۶/۴	۷۶	۲۷/۱	۷۸	۷/۶	۲۲	میزان مشارکت در شورای روستا
۴	۰/۴۵۸	۱/۰۷۶۲۶	۲/۳۶۱۱	۱۸/۸	۵۴	۴۹/۳	۱۴۲	۱۳/۵	۳۹	۱۳/۹	۴۰	۴/۵	۱۳	میزان مشارکت در تعاونی تولید

جدول (۳) - توزیع فراوانی زنان سبب زمینی کار مورد مطالعه بر حسب گویه‌های منزلت اجتماعی

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	منزلت اجتماعی
۱/۰	۱/۰	۳	بسیار کم
۱۳/۹	۱۲/۸	۳۷	کم
۶۶/۰	۵۲/۱	۱۵۰	متوسط
۹۰/۳	۲۴/۳	۷۰	زیاد
۱۰۰/۰	۹/۷	۲۸	بسیار زیاد
	۱۰۰/۰	۲۸۸	جمع

یافته‌ها در جدول شماره ۳ نشان داد که بر اساس پاسخ به گویه‌ها ۱/۰ درصد با فراوانی ۳ نفر گزینه بسیار کم، ۱۲/۸ درصد با فراوانی ۳۷ نفر گزینه کم، ۵۲/۱ درصد با فراوانی ۱۵۰ نفر گزینه متوسط، ۲۴/۳ درصد با فراوانی ۷۰ نفر گزینه زیاد و ۹/۷ درصد با فراوانی ۲۸ نفر گزینه بسیار زیاد را انتخاب کردند.

جدول (۴) - توزیع فراوانی زنان سبب زمینی کار مورد مطالعه بر حسب گویه‌های مشارکت اجتماعی

درصد تجمعی	درصد	فراوانی	مشارکت اجتماعی
۱/۴	۱/۴	۴	بسیار کم
۲۹/۹	۲۸/۵	۸۲	کم
۷۳/۶	۴۳/۸	۱۲۶	متوسط
۹۷/۲	۲۳/۶	۶۸	زیاد
۱۰۰/۰	۲/۸	۸	بسیار زیاد
	۱۰۰	۲۸۸	جمع

یافته‌ها در جدول شماره ۴ نشان داد که بر اساس پاسخ به گویه‌ها ۱/۴ درصد با فراوانی ۴ نفر گزینه بسیار کم، ۲۸/۵ درصد با فراوانی ۸۲ نفر گزینه کم، ۴۳/۸ درصد با فراوانی ۱۲۶ نفر گزینه متوسط، ۲۳/۶ درصد با فراوانی ۶۸ نفر گزینه زیاد و ۲/۸ درصد با فراوانی ۸ نفر گزینه بسیار زیاد را انتخاب کردند.

در این تحقیق هدف از کاربرد تحلیل عاملی، مشخص نمودن عوامل مؤثر بر عدم مشارکت زنان روستایی در تولیدات زراعی است و تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از متغیرها در قالب عامل‌های دسته بندی شده می‌باشد. مقدار آزمون KMO به دست آمده برابر ۰/۷۰۹ و آزمون بارتلت برابر ۳۸۴۸/۸۷۶ با سطح معنی داری ۰/۰۰۰ به دست آمد.

مبنای تعیین تعداد عوامل، معیار مقدار ویژه و درصد واریانس بوده است. بر این اساس ۲۸ متغیر وارد تحلیل شد و طبق مقدار ویژه و درصد واریانس به عامل‌های ساختار اجتماعی، ساختار فرهنگی، موانع اقتصادی، موانع آموزشی و ساختار اراضی زراعی تقسیم گردید. در حقیقت ۲۸ متغیر مورد نظر در ۵ عامل خلاصه گردید (جدول ۵).

جدول (۵) موانع و مشکلات زنان روستایی سیب زمینی کار در قالب عامل‌های اصلی پس از چرخش عاملی

بار عاملی	متغیرها	عامل‌ها
۰/۴۲۴ ۰/۴۸۰ ۰/۶۱۸ ۰/۴۹۵ ۰/۶۷۶ ۰/۵۱۹ ۰/۶۹۶ ۰/۶۲۵ ۰/۴۲۹ ۰/۶۲۳	عدم دسترسی به نشریات و رسانه‌های ترویجی کارهای منزل عدم وجود ارگان یا سازمانی که از زنان حمایت کنند مسافت زیاد منزل تا مزرعه عدم شرکت در مراسمات نمادین مثل هفته جهاد کشاورزی عدم عضویت در سازمان‌ها، تعاونی‌ها و غیره عدم مشارکت در گروه‌هایی پرورش و تعلیم و تربیت فرزندان ناآگاهی از پیامد اجتماعی مشارکت عدم دسترسی به مراکز خدمات و جهاد کشاورزی	عامل اول: ساختار اجتماعی
۰/۸۷۹ ۰/۸۷۷ ۰/۴۲۰ ۰/۵۲۰ ۰/۶۶۵ -۰/۵۸۹	آداب و سنن روستا عدم مشورت با زنان قبل از اجرای طرح‌ها عدم اعتماد مرد خانواده نسبت به مدیریت زنان نابرابری طبقاتی بین زن و مرد عقاید پوچ گذشته نسبت به بی ارزش دانستن کار زنان ارزش قائل نشدن برای تجربیات و دانش بومی زنان	عامل دوم: ساختار فرهنگی
۰/۵۲۷ ۰/۶۸۰ ۰/۵۶۱ ۰/۷۱۹ ۰/۷۱۵	غیر اقتصادی بودن مشارکت عدم انگیزه مادی جهت اقدام به مشارکت دستمزد پائین شغل موقت و فصلی کارهای مربوط به دامداری و صنایع دستی	عامل سوم: موانع اقتصادی
۰/۷۴۰ ۰/۹۳۰ ۰/۹۳۷ ۰/۵۲۵	عدم توجه به نیازهای آموزشی نبود کلاس‌های ترویجی و آموزشی لازم نداشتن سواد کافی ضعف مرد و جان و کارشناسان	عامل چهارم: موانع آموزشی
۰/۷۵۰ -۰/۵۳۲ ۰/۷۲۴	عدم مالکیت اراضی کوچک بودن قطعات اراضی پراکنده بودن قطعات اراضی	عامل پنجم: ساختار اراضی زراعی

طبق جدول شماره ۶ پنج عامل بیان شده دارای مقدار ویژه بالاتر از یک هستند. مقدار ویژه برای هر عامل نشان دهنده سهم آن عامل از کل واریانس متغیرها می باشد و هر چه مقدار ویژه بزرگتر باشد بیانگر اهمیت و تأثیر بیشتر آن عامل است. عامل های استخراج شده همراه با مقدار ویژه و درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آن ها به شرح جدول شماره ۶ می باشند.

جدول (۶) عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آن ها

ردیف	عامل ها	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
۱	عامل اول	۳/۹۹۰	۱۴/۲۵۰	۱۴/۲۵۰
۲	عامل دوم	۲/۹۰۱	۱۰/۳۶۱	۲۴/۶۱۰
۳	عامل سوم	۲/۷۳۶	۹/۷۷۳	۳۴/۳۸۳
۴	عامل چهارم	۲/۵۷۴	۹/۱۹۲	۴۳/۵۷۵
۵	عامل پنجم	۲/۲۲۲	۷/۹۳۵	۵۱/۵۱۱

بر اساس یافته های حاصل از جدول (۶) عامل اول با مقدار ویژه ۳/۹۹۰ به تنهایی تبیین کننده ۱۴/۲۵۰ درصد واریانس کل می باشد. به طور کلی پنج عامل فوق در مجموع ۵۱/۵۱۱ درصد کل واریانس را تبیین می نمایند.

مشارکت زنان در فعالیتهای تولیدی نه تنها در توسعه ظرفیت ها و توانایی های زنان، بلکه در توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه نقش کلیدی دارد. کشوری که به دنبال توسعه یا تسریع فرآیند توسعه است، نمی تواند نیمی از نیروی انسانی خود را نادیده بگیرد. جامعه هنگامی توسعه می یابد که همه اعضاء آن جامعه، اعم از زن و مرد، فرصت برابر و انگیزه قوی برای مشارکت در فعالیتهای اقتصادی را داشته باشند.

بحث و نتیجه گیری

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که موانع اجتماعی و فرهنگی مهم ترین عوامل در عدم مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای تولیدی زراعی هستند. یافته های پژوهش حاضر با نتایج تحقیقات مانجو (۲۰۰۸)، میشر (۱۹۹۴)، عربی (۱۳۷۶) و فخرایی (۱۳۷۶) همخوانی دارد.

طبق یافته حاضر چنین می توان استنباط کرد از آنجا که نقش اشتغال مولد در پویایی زنان بالاخص زنان روستایی انکارناپذیر است و این پویایی تأثیر مستقیمی در توسعه جامعه دارد، در جوامعی که مشارکت زنان در زمینه اشتغال و فعالیتهای اقتصادی بیشتر باشد رفاه اجتماعی نیز بیشتر است. زیرا مشارکت زنان در بازار کار مخصوصاً زنان روستایی موجب کاهش نرخ باروری، افزایش سطح تولید، افزایش درآمد سرانه و در نتیجه افزایش رفاه اجتماعی کل جامعه می شود. از آنجا که اشتغال تطابق نیروی انسانی با فرصتهای شغلی است و هر فردی از جامعه می بایست متناسب با توان خویش از فرصتهای موجود بهره مند شود، عدم دسترسی زنان روستایی به شغل مناسب و یا عدم ارتقای شغلی و یا دیده نشدن سود کاری آنها در

رفاه اجتماعی، علاوه بر اینکه بر موقعیت و درآمد زنان و بسیاری از متغیرهای اجتماعی نظیر فقر و بیماری تأثیر می‌گذارد، به بی‌عدالتی اجتماعی نیز دامن می‌زند.

در کنار بحث اشتغال، مشارکت زنان در جامعه ناشی از پایگاه اجتماعی و نقشی است که در محیط ایفا می‌کنند و منزلت اجتماعی آنان در جامعه همان ارزشی است که جامعه برای نقش زن یا وظایفی که یک زن انجام می‌دهد قایل است. فقدان نقش‌های مهم در زمینه‌های اجرایی، مدیریتی و سیاسی، مانع مهمی برای ارتقای زنان مخصوصاً زنان روستایی است و این مسائل خود احتمالاً موانع مشارکت آنها در برنامه ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها می‌شود.

از سوی دیگر بر اساس یافته‌های پژوهش حاضر، یکی از موانع اصلی و پایه‌ای مشارکت زنان روستایی در مولد بودن، عامل فرهنگی می‌باشد. تغییر دید فرهنگی درباره حضور زنان روستایی و برداشتن اعتقادات سخت و غیرمنطقی در این زمینه، و تلاش برای آماده کردن محیط به جهت فعالیت و مولد بودن این قشر عظیم جامعه، خود می‌تواند ایجادکننده رفاه اجتماعی برای سایر اعضای حاضر در جوامع باشد. این کار از طریق آموزش و تزریق فرهنگ جدید و از سوی دیگر افزایش توانمندسازی زنان در کنار ارتقاء علمی و تحصیلی امکانپذیر بوده و آنان را قادر خواهد ساخت با کسب درآمد مستقل و مشارکت در تصمیم‌گیری‌های خانواده به عنوان یک فرد از جامعه، با دید وسیع‌تر به مسائل و مشکلات اجتماع نگرسته و ابراز وجود کنند و در عین حال تأثیر حضور و اشتغال آنان بیش از پیش در بین جوامع دیده و احساس شود.

در همین راستا با توجه به یافته‌های بدست آمده از گذشته تاکنون می‌توان به پیشنهادات زیر اشاره کرد؛

از آنجا که زنان روستایی همواره آسیب‌زایی می‌بینند بایستی اقدام به تأسیس ارگان یا سازمانی قوی جهت حمایت از آنان کنیم.

با توجه به پائین بودن مشارکت اجتماعی زنان روستایی پیشنهاد می‌شود در برنامه‌های توسعه روستایی نقش و جایگاه ویژه‌ای برای مشارکت زنان در عرصه‌های مختلف از جمله فعالیت‌های تولیدی در نظر گرفته شود چرا که نگاه مثبت برنامه ریزان امر توسعه به مشارکت زنان روستایی کمک شایانی خواهد کرد.

بالا بردن سطح آگاهی مردان روستایی و تشویق آنان جهت اعتماد به توانایی‌های زنان روستایی و کنار گذاشتن خرافه‌ها و فرهنگ پوچ گذشته مبنی بر کنار گذاردن زنان در عرصه‌های گوناگون اجتماعی و فرهنگی.

مشارکت زنان در فعالیتهای تولیدی نه تنها در توسعه ظرفیت‌ها و توانایی‌های زنان، بلکه در توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه نقش کلیدی دارد. کشوری که به دنبال توسعه یا تسریع فرآیند توسعه است، نمی‌تواند نیمی از نیروی انسانی خود را نادیده بگیرد. جامعه هنگامی توسعه می‌یابد که همه اعضای آن جامعه، اعم از زن و مرد، فرصت برابر و انگیزه قوی برای مشارکت در فعالیتهای اقتصادی را داشته باشند.

منابع

بختیاری، ص و دانشور حسینی، ن. (۱۳۷۸). مقایسه‌ای از پیشرفت زنان در کشورهای در حال توسعه و بررسی موانع مشارکت مؤثر زنان در سطوح مدیریتی کشور. تهران: همایش نظام اداری و توسعه. تولایی، ن. (۱۳۸۰). بررسی عوامل مؤثر بر میزان مشارکت اجتماعی زنان. مجموعه مقالات کارگاه آموزشی توسعه مشارکت زنان. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.

جوهری، ف و قضایی، س. (۱۳۸۶). موانع کارآفرینی زنان. بازیابی شده از آدرس اینترنتی: <http://www.fpm.ir/archive/no-181/farsi/articles>.

خلیلی، م. (۱۳۸۶). آسیب شناسی مشارکت زنان در جامعه معاصر ایران. فصلنامه پژوهش زنان، ۶(۱۸): ۵۵-۷۰.

شادی طلب، ژ. (۱۳۷۸). زنان در توسعه اجتماعی. خلاصه مقالات همایش توسعه اجتماعی، تهران: وزارت کشاورزی، دفتر امور اجتماعی، معاونت برنامه‌ریزی و پشتیبانی، انتشارات اقتصاد کشاورزی و توسعه. عمانی، ا. ر. (۱۳۸۷). شناسایی ویژگی‌های اجتماعی و اقتصادی و زراعی مؤثر بر مشارکت بهره‌برداران در فعالیت‌های آبخیزداری در شهرستان شوشتر. طرح پژوهشی نوری، ه. ا و علی محمدی، ن. (۱۳۸۸). تحلیل بر فعالیت‌های اقتصادی زنان روستایی منطقه برآن شهرستان اصفهان. مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، شماره ۳۴، سال ۲۰.

نوری خواه. (بی تا). نقش فناوری اطلاعات در اشتغال زایی و مشارکت اجتماعی زنان. مرکز اطلاع رسانی زنان، شورای فرهنگی اجتماعی زنان، بازیابی شده از آدرس اینترنتی:

<http://www.iranwomen.org/>

پورعربی، ح. (۱۳۷۶). بررسی نقش زنان در فعالیت‌های اقتصادی مناطق روستایی. رساله کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه شهید باهنر کرمان.

فخرایی، س. (۱۳۷۶). جامعه شناسی موانع فرهنگی مشارکت اجتماعی زنان در ایران. مجموعه مقالات چهارمین گردهمایی سیمای زن در جامعه، زن و توسعه فرهنگی، تهران: مرکز پژوهش‌های بنیادی دانشگاه الزهراء.

Mishra, S. (1994). Women's Indigenous Knowledge of Forest Management in India , Indigenous Knowledge and development Monitor, 2(3), p :3-5.

Manju, S. (2008). Participation of Rural Women Under Household and Farm Activities. Indian Journal of Agricultural Research. Vol 42.

**Social And Cultural Barriers The Most Important Factors In Rural
Women's Non Participation In Productive Activities
(Case Study Of Shushtar Suburb Rural Women Potatoes Farmers)**

* S. S. Mosavi
** A.R. Omani
*** M.S. Alahyari

Abstract

The main goal of this research was to study participation barriers of rural women in agricultural production activities. The type of the study was an applied research. To determine the barriers of rural women's participation descriptive and factor analysis techniques were implemented as well. The Sample included 288 rural women that were selected by incidental sampling procedure(with in reach). Based on the resulted outcome the rural women, retained an average level in terms of social features (social participation and social status). More use of factor analysis techniques determined the factors affecting the non-participation of rural women in production activity. The Bartlett test value (3848.876)and KMO test (0.09) showed that the data were suitable for factor analysis. The results also indicated that five factors generally explained the %51 of the rural women's non participation in productive activities obstacles and problems. The factors were respectively, social structure, cultural structure, economic barriers, educational barriers and agricultural lands structure.

Keywords: Rural women, cultural barriers, social barriers, agricultural production

---

*M.A student in Agricultural Management, Department of Agriculture, Shushatar Branch, Islamic Azad University, Shushatar, IRAN

** Assistant Professor, Department of Agriculture, Shushatar Branch, Islamic Azad University, Shushatar, IRAN

*** Assistant Professor, Department of Agriculture, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, IRAN